

Dr. RÉVÉSZ IMRE
(1889–1967)

A Magyar Pedagógia szerkesztőbizottságát súlyos veszteség érte. Meghalt Révész Imre akadémikus, aki folyóiratunk új folyamának megindulása óta — immár hat esztendeje — tagja volt szerkesztőbizottságunknak.

Révész Imre történész volt, nagy tudású, kiváló, köztiszteletben álló történétíró. A pedagógiát, annak művelését azonban szívügyének érezte s amíg egészségi állapota megengedte, rendszeresen részt vett szerkesztőbizottságunk ülésein. Mély bölcsességével, széleskörű műveltségével, sokirányú alapos, nagy tudásával és nem utolsósorban: igaz emberségével segítette munkánkat.

Révész Imrének, a történétírónak a méltatása nem a mi feladatunk, — mi a pedagógustól, az igaz tanítótól búcsúzunk.

Több évtizeden át ténylegesen is tanított. 1912-től Kolozsvárott volt teológiai tanár, 1920-tól pedig Debrecenben tanított. 1930-tól debreceni egyetemi tanár, majd református püspök.

Még országszerte dül a háború, pusztít a fasizmus, amikor — 1944. december 1-én — dr. Révész Imre, a tiszántúli református egyházkerület püspöke mb. tankerületi kir. főigazgató, bizalmas utasítással fordul a debreceni tankerület tanszemélyzetéhez. Hadd idézzünk a felszabadult magyar nevelésügy e legkorábbi s ezért is egyik legértékesebb dokumentumából néhány jellemző gondolatot:

„A magyar köznevelés és közoktatás minden munkásának tisztán kell látnia azt — olvassuk —, hogy a mostani világháború közelgő befejeződtével hazánk és népünk életében sokkal mélyebbreható változások fognak együtt járni, mint aminőket 1918-i összeomlásunk hozott magával... Éppen ezért minden tanár és tanító rendkívüli felelőssége teljes tudatában, gondosan óvakodjék attól, hogy növendékei előtt a mai helyzetet, akárcsak pusztán célozgatásokkal, hangulatkeltéssel is, valami epizódyszerű, rövid közjátéknak tüntesse fel, amelynek elmúltával lényegileg éppúgy a megelőző társadalmi és politikai rend, az eddigi magyar közszellem fog visszatérni, mint ahogyan az 1919. augusztusától kezdve történt... Tisztán kell látni azt is, hogy a letűnt, illetve az országnak még meg nem szállott részén is letűnőben levő magyar bel- és külpolitikai rendszer fölött már az eddigi események meghozták a lesújtó ítéletet. Belpolitikánk a német nemzeti szocialista szellem és rendszer egyre szolgálabb utáztatásával, a szabadság és humanitás örök emberi és magyar értékeinek megtagadásával... az igazi demokrácia és parlamentarizmus s a ma kívánatos ütemű társadalomgazdasági fejlődés elgáncsolásával szintén megérdemelte bukását. Föltétlenül óhajtandó tehát, hogy tanáraink és tanítóink vessenek lelkiismeretesen számot magukkal: eljutottak-e már s ha nem, képeseknek érzik-e magukat eljutni mind ennek tiszta meglátására?... Minden tanár és tanító tartsa kötelességének, hogy a rendelkezésre álló eszközök felhasználásával tár-

gyilagos képet alkosson magának az angol birodalom, az Északamerikai Egyesült Államok és a Szovjet-Unió valódi szelleméről, politikai, társadalmi, gazdasági rendszeréről és belső állapotairól, függetlenül magától a német és nyomán járó eddigi magyar propaganda végzetes fordításaitól és elhallgatásaitól, sőt egyenes uszításaitól . . . A tárgyilagosság és a tisztánlátás érdekében a növények fejlettségi fokához képest nem lehet alkalomadtán megemlíteni a növényeket, . . . hogy a Szovjet-Unió a kebelébe tartozó 250—300 millió ember műveltségi színvonalának emelésére aránylag rövid idő alatt bámulatosan sokat tett, a művelt értelmiségi embert a nem anyagi vonatkozású pályákon is rendkívül megbecsüli . . . Arra is rá kell mutatnunk, hogy minden eddigi jel szerint a megszálló orosz hadseregnek nem célja Magyarország önállóságának és függetlenségének megszüntetése: katonai céljának elérése után, amelyben őt magyar részről akadályozni éppoly hiábavaló, mint amilyen bűnös, nemzetellenes cselekedet, sorsunkra bíz bennünket. Ennek a sorsnak nem szabad másnak lennie, mint annak, ami történelmünkéből következik, korszerű megvalósítása Kossuth kezdeményezésének, Petőfi álmainak . . . Ennek a nagy és sürgős átalakulásnak az előkészítéséből az iskola munkájának is ki kell venni a maga részét. Különösen meg kell újhordnia történelmünk és irodalmunk tanításának . . . Történelmünkben az eddiginél sokkal nagyobb figyelmet kell szentelnünk a szociális gondolat erőfeszítéseinek, a népi erők mozgalmának . . . Történelmünk és irodalmunk tanítása közben, de egyébként is, különösen óvakodni kell az 1920—1940 közti üres, felszínes és nem is mindig jóhiszemű irredenta-ideológia felújításától, akárcsak megszokott szövegek vagy nekibúsult célszövegek alakjában is. Ez az ideológia a most összeomló magyar rendszerrel együtt megérdemelten elbukott. A „Csonka Magyarország nem ország, egész Magyarország mennyország” istenkáromláshoz közel járó pedagógiai tévelyéért méltán bűnhődünk . . .

Óriási feladat vár ránk. De a mi önfeláldozó munkánktól függ, a gyermekeken át, a felnőttek mennél gyorsabb megnyugtatása, felvilágosítása is. Nem lehet ettől vonakodnunk. Elsősorban a mi kötelességünk, hogy kemény önnevelés árán, egymást buzdón és önzetlenül támogatva, úttörői legyünk egy jobb és valóban szabad Magyarországnak . . .”

Ismételjük: 1944. december elsején kelt ez az írás, amely nemcsak felzabardult nevelésügyünk szinte egyedülállóan értékes dokumentuma, hanem Révész Imre életének is olyan határköve, amely világosan láttatja, hogyan válhatott egyháztörténezből népi demokráciánk egyik vezető történész-személyiségévé s református püspökből a társadalmi—politikai haladás s vele a pedagógiai haladás úttörőjévé.

Élete utolsó évtizedeit arra áldozta — amire az előzőkben idézett írásában is utalt — hogy hozzájáruljon, hogy történetírásunk a magyar nép igaz történetét tükrözze. Széles társadalomtörténeti, kultúrtörténeti megalapozású műveiből, tanulmányaiból marxista neveléstörténetírásunk is bőségesen meríthet.

De mindennél többet meríthetünk személyes példájából: végtelen szerénységgel, kedvességgel, jósággal, igaz emberséggel párosult nagy-nagy bölcsességéből.

Odaadó segítő készségét — amely mindenkivel szemben megnyilvánult, aki tanácsért, segítségért hozzá fordult — csak emberi tapintata múlta felül.

Úgy tanított, ahogy erre csak a legnagyobb oktatók, nevelők képesek, — úgy tanított, hogy úgy tűnjék: ő akar tanulni.

Halálával nemcsak kiváló történész, hanem igaz tanító, igaz szocialista nevelő távozott körünkől.

Földes Éva